

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

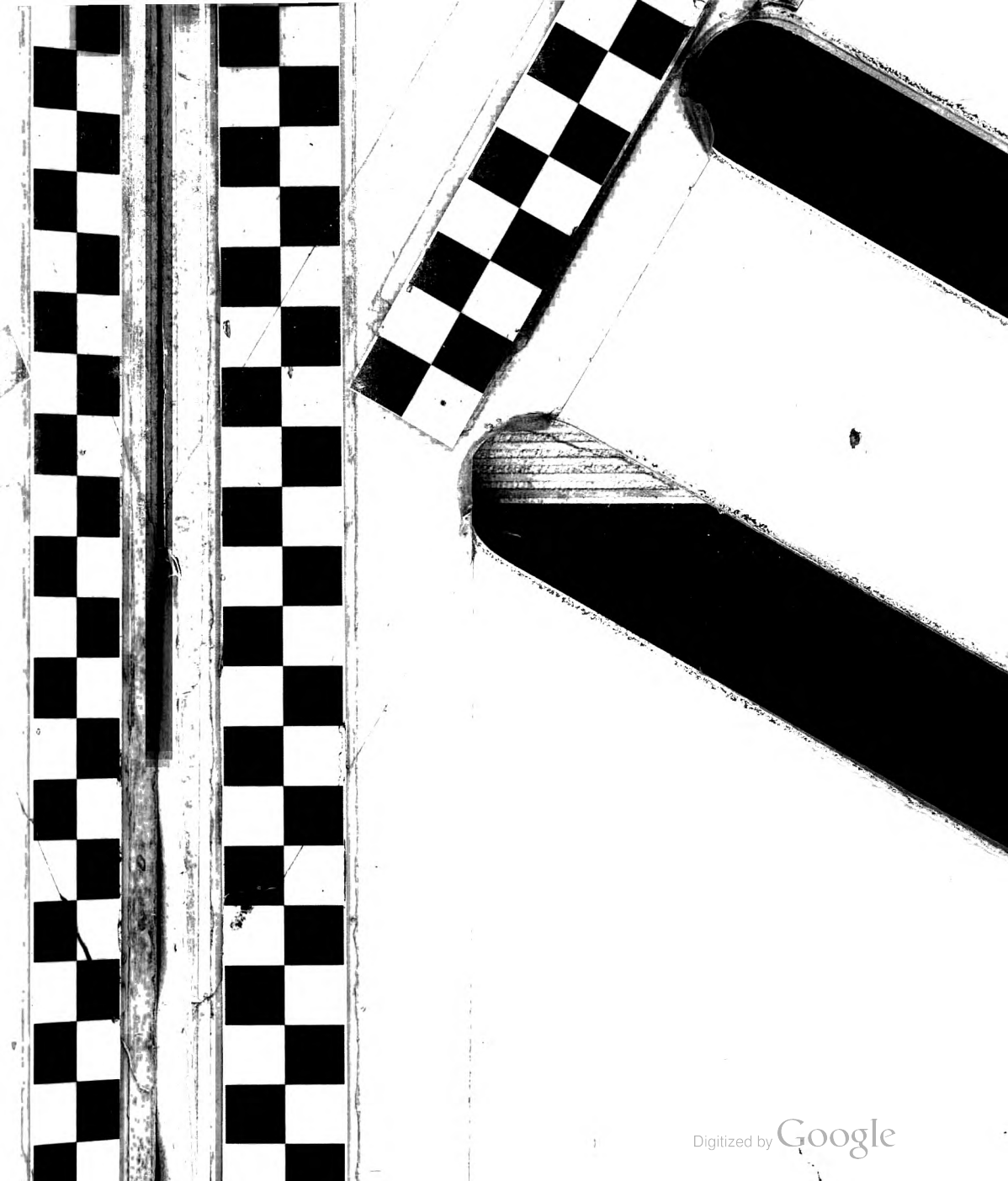
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

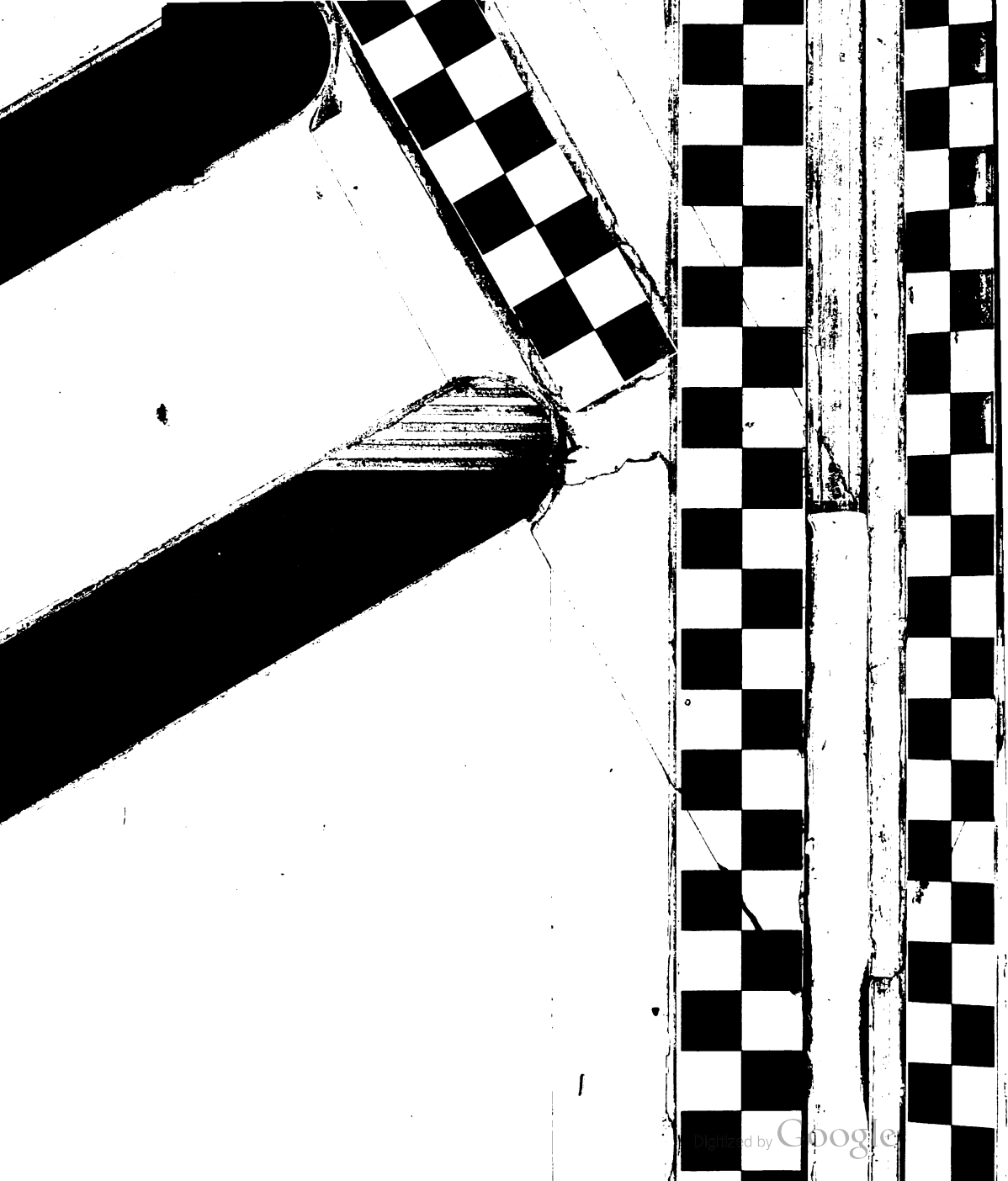
We also ask that you:

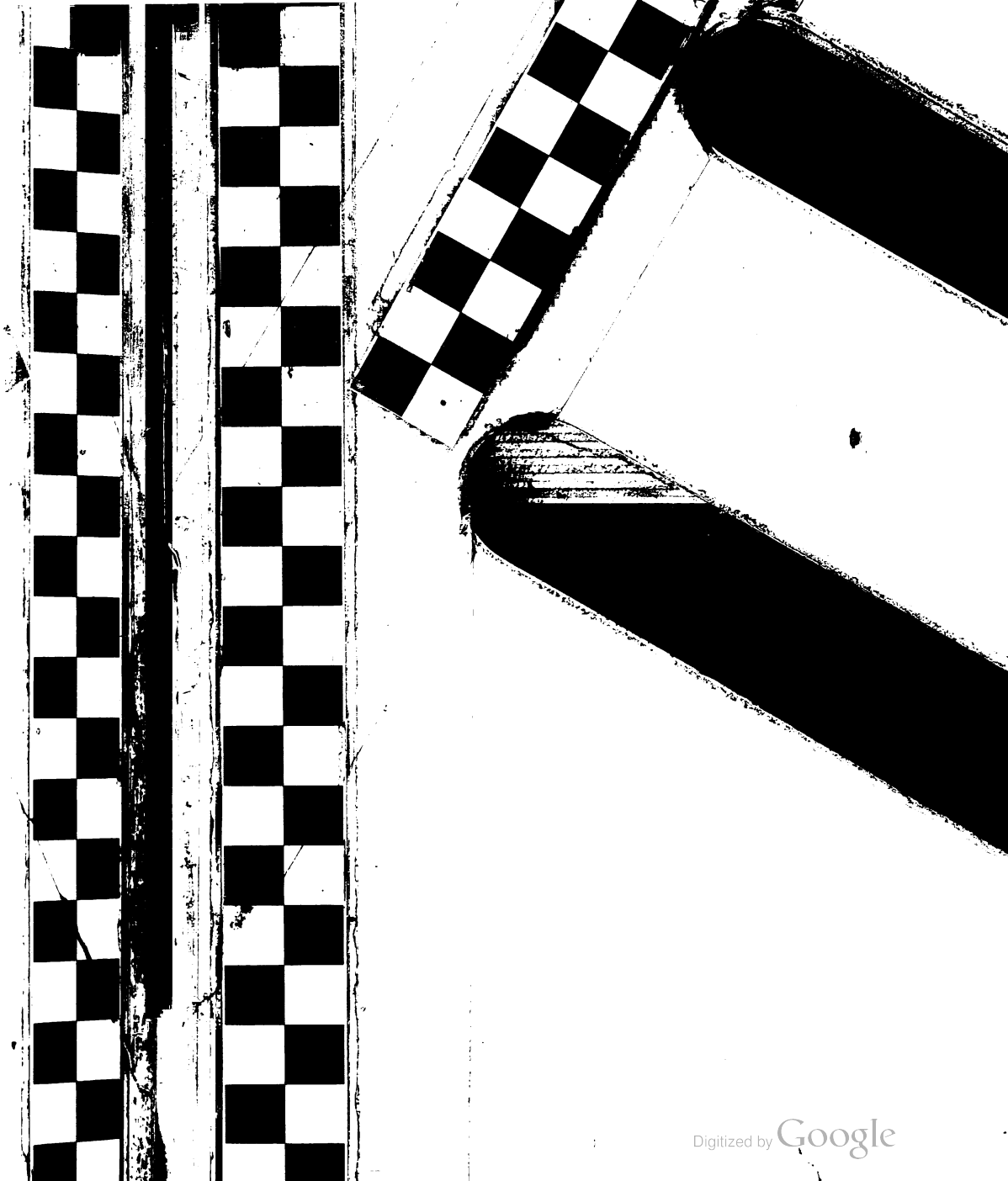
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

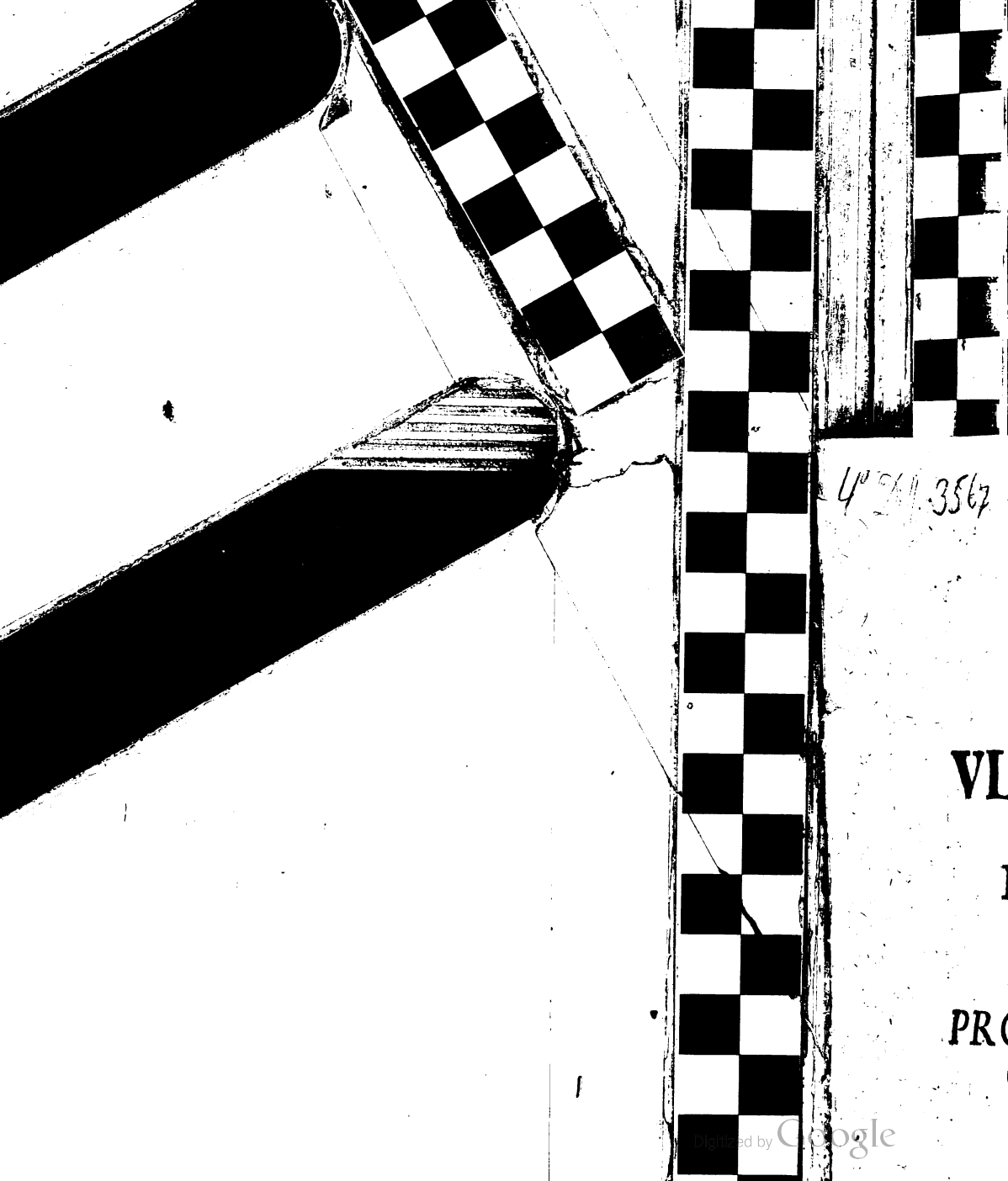
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

4° 56' 35.67

VL

PRO

**CLARISSIMO VIRO
VLRICO MARBACHIO**

DE
MERITIS HONORIBVS

GRATVLATVR

ET

**PROVIDENTIAM DIVINAM
QUIETEM IN TVRBIS**

EX NUMMIS

DEMONSTRAT

BVRCARD GOTTHELFF STRUVE.

IENÆ, TTPIS MULLERIANIS.

4th 5611-3562

VL

PRO

**CLARISSIMO VIRO
VL RICO MARBACHIO**

**DE
MERITIS HONORIBVS**

GRATVLATVR

ET

**PROVIDENTIAM DIVINAM
QVIETEM IN TVRBIS**

EX NUMMIS

DEMONSTRAT

BVRCARD GOTTHELFF STRUVE.

IENTÆ, TTPIS MULLERIANIS.

40561-3562

VL

PRC

**CLARISSIMO VIRO
VL RICO MARBACHIO**

DE
MERITIS HONORIBVS

GRATVLATVR

ET

**PROVIDENTIAM DIVINAM
QVIETEM IN TVRBIS**

EX NUMMIS

DEMONSTRAT

BVRCARD GOTTHELFF STRUVE.

IENTÆ, TTPIS MULLERIANIS.

Gregium est, quod Tibi pertractan-
dum sumisti argumentum de DEO
commissis, idemque tale, quod ho-
mines potissimum decet Christianos;
Haec enim; teste Clemente Alexan-
*drino * secundum traditionem diuinam*
est philosophia, qua constituit & con-
firmat prouidentiam, qua sublata, vi-

detur fabula seruatoris & cognominis, tunc enim secundum elementa huius
mundi, non secundum Christum seruiuntur. Hanc autem materiam,
dum ob varia, quae me in praesenti circumstant fata, pe-
nitius considero, nihil Christiano homini magis dignum,
reperio, quam adgnita prouidentia diuina, quidquid est
fatorum, DEO committere. Hæc mihi vnica est norma
consiliorum, hæc quies in turbis, quas in praesenti vicis-
situdine experior, vt elegantem illum Diocletiani num-
mum, cum inscriptione PROVIDENTIA DEORUM
QVIES AUGG. parum mutatis verbis in me transferam.
PROVIDENTIA DIVINA QVIES IN TURBIS. Ducit,
eo nos non solum propria conscientia & Scriptura Sacra,
atque totidem prouidentiae diuinæ argumenta plane singu-
laria, eademque quotidiana, sed etiam ipsa ethnicorum
sapientia, qui, (si vel vnicum excipias Epicurum) in sola
prouidentia diuina omnem actionum suarum regulam qua-
rebant. Audiamus de eadem Senecam ** loquentem:

NON

* Strom. lib. I. p. 196. ** Ep. XLI.

non sunt, inquit, ad caelum elevanda manus, nec exorandus adi-
tus, ut nos ad aures simulacri, quasi magis exaudiri possimus,
admittat. Prope est a te Deus, tecum est, insus est: Ita dico Lucili,
sacer intra nos Spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum
observator & custos, hic prout a nobis tractatus est, ita nos ipse
tractat. Bonus vir sine Deo nemo est. An potest aliquis supra
fortunam nisi ab illo adiutus exurgere? Ille dat Consilia magni-
fica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum, quis Deus, in-
certum est, habitat Deus. Egregie hæc dicta sunt ab homine
stoico, ut de Christiano nil aliud potuisset expectari. Quam
vanus etiam esset Cicero, adgnosce tamen necessum
habet, diuina providentia omnia regi; dum ait: * esse
Deos & eorum providentia mundum administrari, eosdemque
consulere rebus humanis, nec solum universis, verum etiam singulis.
Hinc, non sine ratione Providentiam inter virtutes diuinas
coluerunt veteres, ipsi aras erexerunt, eandemque in
nummis sæpius fuerunt venerati. Demonstravit haud ita
pridem V. C. Iustus Christophorus ** Böhmerus peculiari
programme Providentiam Augustorum ex nummis, sed,
dum plures adhuc omiserit, liceat mihi spicilegium adde-
re nummorum quorundam ex meo potissimum Cimeliar-
chio. Inter nummos quidem argenteos Traianum pos-
sideo, quem æque habet Böhmerus, in cuius altera parte,
providentia conspicitur habitu matronali hastata, dextra
radium tenens, quem ad orbem ante pedes positum ex-
tendit, cum verbis ad latus scriptis PROVID. Böhmerus
quidem contendit, hoc typo innuere voluisse Imp. vica-
riam se in his terris curam gerere. Io. Harduinus, *** qui
eundem nummum recenset, putat, hoc ipso providentiam
Traiani in imperio administrando commendari. Verum,
dum nummus hicce iussu S. P. Q. R. fuerit cusus, potius
singul-

N. I.

* De Deum. lib. I. & II. ** Premisso prelectionibus politicis, Helma-
stadti 1698. 4. *** Historia Augusta p. 203.

singulate quidpiam eodem innui putarem, & nisi me omnia fallunt, in victoriam Parthicam videtur cusus fuisse, quam consulatu sexto obtinuit Imp. Traianus, dum eodem Consulatu reperiantur nummi cum inscriptione: *regna adsignata, Rex Parthis datus*, & circa eadem tempora, Parthici adnomen in nummis reperiatur. Traianum sequitur Alexander Seuerus, cuius nummum posideo, cum eodem ectypo & inscriptione PROVIDENTIA AVG. Hanc ipsam vero providentiam in procuranda annona innui, indicat, non solum Lampridius, * qui ait: *commeatum populi Romani sic adiunxit, ut quum frumenta Heliogabalus evertisset, vicem de propria pecunia loco suo reponeret*, sed etiam alius eiusdem nummus æneus, ** in quo reperitur Dea stans cum cornucopiæ, dextra fruges tenens supra *** modium tritici. In alio eiusdem cum simili inscriptione cernitur, Modius & Matrona cum spicis in dextra, sinistra vero anchoram tenens. Per anchoram autem frumentum quoque per mare aduectum notatur. Similem Providentiam Augusti, *** in quo Hercules pede dextro navis proræ imposito, læva erecta clauum tenet: stat ex aduerso figura muliebris cum proboscide in capite, dextra spicas, læva fistrum gerens. Ipse enim sub Herculis effigie, prout sæpius adparere voluit, proræ insistit, atque eidem Alexandria spicas subministrat, id quod Lampridius *†† explicat, dum ait: *classem Africanam instituit, qua subsidio esset, si forte Alexandrina frumenta cessassent. Ridicule etiam Carthaginensem Alexandriam Commodam togatam appellavit, quam classem quoque Africanam Commodæanam Herculeam appellasset. Eadem ratione commercium in toto imperio per bella interruptum,* Gal.

* In Vita C. XXI. ** Hunc exhibent Begerus *Thef. Brandenb.* p. 718. Har-
 duinus *Hist. Aug.* p. 822. Vaillant *de numm. an. Imp.* p. 105. Oisellius
Thef. Numismatum p. 355. *** Oisellius c. 4. *†† C. XVII.

Gallieni providentia restitutum, nummus eiusdem argenteus denotat, in quo Mercurius repræsentatur cum strophio stans & modio, dextra crumenam, sinistra Caduceum tenens, cum inscriptione PROVIDENTIA AUG. Ex nummis æreis possideo nummum in Augusti consecrationem cufum, cuius aduersa pars cum effigie Augusti habet DIVVS N. III.

AVGVSTVS PATER, auersa aram, ad cuius latera S. C. subscr. PROVIDENT. Harduinus* quidem, qui huncce nummum recenset, putat Augusti providentiam inuui, qui successorem reliquerit Tiberium. Verum, dum hic nummus in Augusti consecrationem fuerit cufus, potius providentiam Deorum intelligi putarem, dum alius nummus in ipsius consecrationem cufus occurrat, cum epigraphæ, DIVO AVGVSTO, cuius altera pars aram cum igni ardente atque inscriptione CONSECRATIO, exhibet. Sequitur nummus æneus quem possideo Maximini, ** in N. IV. cuius altera parte occurrit Dea, sinistra tenens Cornu Copiæ, dextra radium, qua globum ante pedes iacentem indicat, cum inscr. PROVIDENTIA AVG. Similis figura atque inscriptio occurrit in nummo Pupieni, *** atque Gordianorum, *†* patris & filii, nisi quod in hoc Dea cum Cornu Copiæ columnæ innitatur. In nummo argenteo Treboniani Galli & Volusiani stat Dea cum hasta & globo, inscript. PROVIDENTIA AVGG. Hoc ipso autem non tam providentia in re annonaria, quam potius providentia Augustorum in regendo Imperio indicatur. Licet nonnunquam nummi occurrant cum inscriptione Providentia Deorum, qui sine dubio indicant, Imperium horum Providentia fuisse delatum. Talis est nummus Antonini Pii, *†† in quo fulmen videmus cum alis expressum; vt designetur,

)(3

Deo.

* *Hist. Aug.* p. 704. ** Eundem æque recenset Harduinus *Hist. Aug.* p. 826. *** Harduinus p. 825. *†* Vaillant *de num.* ant. et arg. p. 311. *†† Apud Oisellum *Tab. LX, n. 11.*

Deorum Providentia Antonino summum in terris Imperium fuisse concessum. Alludit nummus sine dubio ad omen Antonino de Imperio factum, de quo Julius Capitolinus in vita: * *& fulgur celo sereno sine noxa in eius domum venit.* Sic nummus Pertinacis occurrit, in quo mulier, stolata stans, dextra versus globum eleuata conspicitur, sinistra ad latus admota, cum inscript. PROVID. DEOR. COS. II. Sic in nummo Balbini argenteo ** conspicitur figura muliebris, dextra ramum tenens, pro pedibus globum habens, cum epigraphe PROVIDENTIA DEORVM Imperium scilicet designatum. Similis occurrit nummus Pupieni. Idque ipsum est, quod sequioris ætatis imperantes per formulam *diuina fauente clementia & Dei Gratia* intelligunt. Eadem ratione ipsorum quoque Augustorum providentiam in designandis successoribus nummi prædicant. Huc facit nummus Titi Vespasiani, *** in quo Vespasianus Titum in consortium Imperii adsumens, illi Orbem terrarum tradit. Talis est nummus Traiani, **** in quo figura togata conspicitur, porrigens globum figuræ paladæ, quem hoc modo explicat Vaillantius. *Monumentum adoptionis Traiani a Nerua: hic pacificus, terræ globum, hoc est, Imperium tradit, unde providentia in nummo inscribitur, seu quod Nerua Imperio ita prouiderit, ut ei talem successorem daret, seu quod Deorum Providentia illum selegerit, teste Plinio, nec iudicium hominum, sed Deorum etiam in Consilium adsumsit.* In alio nummo Neruz, *†* Senatus sub figura viri togati orbem terrarum, hoc est, Imperium Neruz tradit. Sequitur nummus æneus Aureliani, in quo figura muliebris occurrit, inter duo signa militaria: adstat sol radiatus cum globo, & inscr. PROVIDEN. DEOR. quo ipso bellum Orientale notatur, quod Solis providentia, virtute militum se composuit.

* C. III. ** Vaillant p. 316. *** Apud Oisellum p. 353. **** Apud Vaillantium de num. aur. Et. arg. p. 125. *†* Apud Oisellum p. 354.

posuisse arbitrabatur. Facit huc locus Vopiscus, * dum ait: *recepit igitur Orientis statum. Bressam victor Aurelianus ingressus est, ac statim ad templum Helio gabali tendit, quasi communi officio vota soluturus. Verum illic eam formam numinis reperit quam in bello sibi fauentem vidit. Quare & illic templa fundauit, donariis ingentibus, positis: & Roma soli templum posuit maiori honorificentia consecratum.* Ex hoc loco facile patet, explicationem Oiseli, ** quod hoc ipso designetur, Aurelianus ab Exercitu Imperatorem quidem salutatum, actamen, ut istud fieret; Prouidentia Deorum procuratum, minus valere. Conueniunt alii quoque nummi Aureliani. Posideo enim alium eiusdem nummum cum sole nudo globum manu tenente & captiuum prosterneute, Inscr. ORIENS AVG. Sic etiam in alio occurrit Caput Solis, cum epigrapho SOL DOMINVS IMPERII ROMANI. Progredior ad Diocletiani elegantissimum nummum aeneum quem posideo, cuius pars aduersa inscriptionem habet DN. DIOCLETIANO FELICISSIMO SEN. AVG. pars auersa Imperatorem representat Laurum manu praferentem cum Dea hastata cum spicis inscr. PROVID. DEORVM QVIES AVG. quo ipso sine dubio Diocletianus innuere voluit, quod prouidentia Deorum imperio se cum collega suo Maximiano Herculeo abdicauerit. Idem innuere videtur nummus Maximiani, qui quietem eadem figura exhibet, cum inscr. QVIES AVG. Alium nummum posideo Constantini M. cuius pars auersa castellum representat cum inscr. PROV. AVGG. subscr. PTR. Varias de hoc nummo sententias iam protulit Böhmerus. Oiselius *** quidem horreum vel Granarium, vel aliud quoddam aedificium vel Manganum etiam, siue publicum aedificium seruandis instrumentis bellicis destinatum, hoc ipso innuiputat. Patinus in Caesaribus iudicat, aedificium hoc denotare curam Constantini M. in condendis, emuniendisque vrbibus. Antonius Augustinus **** vero ipsam intelligit urbem Byzantinam, Mediodarbus, Castra Praetoria esse existimat. Verum, nummus Treuiris est signatus, certum autem est, quod Constantinus M. saepius Augusta Treuironum haeserit. Testantur illud tot consti-

N. VI.

N. VII.

N. VIII.

* Vita Aureliani C. XXV. ** p. 352. *** p. 355. **** Dial. II. Ant. Rom. p. 29.

constitutiones legesque Codicis Theodosiani, utpote *l. 1. de annona & tributis, l. 1. de exactionibus l. 1. de aduoc. fisci l. 1. de priuilegiis eorum, qui in Sacro Pal. & plures aliae* * Immo, testatur hoc Panegyricus incerti auctoris in Treuironum vrbe habitus, cum Constantinus Maxentio deuicto, in Gallias atque ad Rhenum fuisset reuersus. ** Confirmat hoc Brovverus, qui Constantinum Treuiris hyberna, habuisse adserit. Indicat itaque hoc castrum urbem Treuironum, quae hoc ipso multum se Constantino & Licinio debere proficitur. Idem testatur nummus Constantini Iunioris, cum titulo. FL. IVL. CONSTANTINVS NOB. C. qui idem castrum repraesentat, cum inscr. PROVIDENTIAE CAESS. *subscr.* PTR. Restant nunc quidam nummi eundem prouidentiae typum praeferentes, qui vero non aequo typo cum ante recensitis, sed pro Imp. saltem ratione differunt. Sed, absint gentilium sacra, parum prodest prudentia, *** in rebus ambiguus sola nos regat diuina prouidentia. Idem mecum sentis, Vir Consultissime, qui Deum quoque in rebus ambiguus, quae Tibi saepius obuenerunt, Ducem elegisti, Comitem Prouidentiam, ut demonstrares, plus in Deo quam in viribus esse reponendum. ** Haec igitur stella Magorum, quae oberrantes nos in viam reducit, haec fata nostra dirigit, haec norma Consiliorum. Deo igitur nos committamus, eundemque pura mente colamus. *Animaduerto enim, inquit Plinius Secundus, *†* Deos ipsos non tam accuratis adorantium precibus, quam innocentia & sanctitate letari; gratioremque existimari qui delubris eorum puram castamque mentem, quam qui meditatum carmen intulerit.* Hoc est, quod animo voluas continuo, spem certam capiens, tunc Tibi omnia feliciter euentura, Commune Spei criterium est Lilium, quod elegantissimum aequae, atque inter argenteos omnium rarissimus nummus Pescennii Nigri indicat. Versamur nunc inter lilia, quae candore suo atque odore omnium animos oculosque occupant. Faxit super premium Numen, ut innocentiae candorem atque boni euentus odorem post Te relinquant. Vale Scribebam Jenae Nonis Iulii cdo Idus XII.

* Plures recenset Jacobus Gothofredus in *Topogr.* p. 425. ** Zosimus lib. II. c. XVIII. *Ann. Treuir* lib. III. p. 210. *** *Denum, ant. & arg.* p. 238. *** Verba sunt Iustini XXIV. C. VIII. *†* *Panegyrico C. III.*

